هەر یەکەی بەلایەکـــــدا… و. لە ئەڵمانییەوە: هەڵۆ بەرزنجەیی

نووسینی : Christian Böhme& Frank Herold
٣١/١/٢٠١٨

ڕووسیا بۆ گفتوگۆ لەمەڕ ئایندەی سوریا داوەتی سازداوە.دوای تێکشکانی داعش، دەتوانێ دژە بەرژەوەندییە کۆنەکان سەرلەنوێ هەڵبدەنەوە

جارێکی دیکەش UN شکستی خوارد،کۆنفرانسی دوو ڕۆژەی سوریا لە کۆتایی هەفتەی ڕابوورد لە ڤیێنا،نەیتوانی هەنگاوێک لە چارەسەر نزیک بێتەوە.
لە ئێستادا سەرۆک پۆتین ڕۆژانی ٣٠/١/٢٠١٨_٢٩ باوەشی کردۆتەوە بۆ" کۆنگرەی گەلانی سوریا" لە سۆتچی Sotschi . لێرەوە بەشدارانی ناوەوە و دەرەوەی درامای سوریا، دەیانەوێ هێڵە سەرەکییەکانی نەخشەی قۆناغی دوای شەڕ بکێشن. هەروەها لەمەڕ ئەم گفتوگۆیەشەوە کەلێنێک هەیە: گەورەترین گرووپی ئۆپۆزیسیۆن بەشداری تێدا ناکەن.

بۆ ڕووسیا،لەم کاتەدا هێز و لایەنە دەرەکی و بێگانەکان جێی باس و خواستە. پۆتین مانگی دێسەمبەر سەرکەوتنی بەسەر داعش دا ڕاگەیاند، لە تێکشکانی سەربازی جیهادییەکان کۆتایی بە کێشەی ناوخۆی سووریا نەهێناوە، بەڵکو بارودۆخەکەی هێشتا ئاڵۆزتر کردووە. شەڕ لەگەڵ داعش دا، دوژمنێکی هاوبەش هەبوو، ئێستا هەموو لایەنەکانی شەڕ _ هێزە دەرەکییەکان نا _ سەرلەنوێ بەدوای بەرژەوەندی خۆیانەوەن، ئەو بەرژەوەندیانەی لەسەری ڕێکنەکەوتوون. لەمەشدا پێیان باشە پەنا بەرن بۆ زەبروزەنگی سەربازی.
بەم شێوەیە ماوەیەکی کورت پێش هەڵبژاردنی سەرۆکایەتی، بەزم و سەرکێشییەک بۆ پۆتین هەتا سیاسەتی ناوەوەی وەا تێکەی دەت. لە دیدی مۆسکۆوە، هەرای سوریا ئالۆزتر بووە، ساڵ بە شێوەی شەڕێکی ناهاوشێوە، دەستی پێکرد. هێرشی هەڕەشاوی بۆ سەر بنکەی ڕووسەکان، تەقە لە هەلیکۆپتەر و سەربازەکانی. ئەم کارانە نیشانی دەدەن، کە پۆتین بێئومێدە لەو هەواڵەی ڕایگەیاند بوو،داخۆ شەڕ تەشەنە دەکات، یاخود ژمارەی پەلاماردان بۆ سەر هێزەکانی زیاد دەکەن. سەرۆکی ڕووسیا دەکەوێتە دۆخێکی تەنگەتاوی و ناچارییەوە.

ئەو ـ کە وەک تاکە هێز لە سوچییە ـ پێویستی بە سەرکەوتنێکی پێشوەختە بەلانی کەمەوە لەسەر کاغەز.
گەڕانی سەرکەشییەکان، وای کردووە، بە ڕێکەوت نییە لەم ئانوساتەدا، گفتوگۆ لەسەر بە تایبەتی کردنی سوپا دەکەوێتە بەر باس. تەنیا لەمەڕە بوونییەوە بەشێکی زۆری ڕووس هیچ نازانێ سەربازە بەکرێگیراوەکانی ڕووسی، وەک یەکە ئەمەریکییە Blackwater شکستخواردووەکان وان، بەنێزیکی لە 2013 دا لە سوریا خراونەتەکارەوە، بەپێی هەواڵێکی ناڕاگەیەندراو 3000 سێ هەزار کەس دەبن.

وەزیری دەرەوە Sergej Lawrow، پێش ماوەیەکی کورت داوای کرد، بە یاساییکردنی سوپا ڕێگەی پێ بدرێ و بکرێتە فەرمی. ئەو بە ئاشکرا پێی وایە، ئەم سەربازانە لە هەرا چەکدارییەکاندا، یاخود شەڕی دیکەدا، بایەخێکی زۆر گەورە بە ئامادەگی و بەشداری رووسیا دەبەخشێت.
ئەم هێزە لەو بەشدارییەی سوریادا بایەخێکی بە پایانی گەورەیان هەیە: ڕووسیا هێزێکی لەسەر زەمین هەیە، هەروەها بەگومان پیاو دەتوانێ لە کاتی پێویستدا خۆیانی لێ بەدوور بگرێ،ئەگەر بێت و شتێکی ناخۆش و نەخوازراو دروست بوو. سەرکەشییەکە دەبێت بە “پێنابردن بە سەرچاوەی دەرەکی”.

دیارەیەکی نوێ هەیە. تورکیا شاڵاوی سەر کوردان دەکات، تا بتوانێ قسە و ڕۆڵێکی لە ئایندەی سوریادا هەبێت. بەگومان ئەگەر پەلامارەکەی تورکیا ناویشی “هێرشی چڵەزەیتون” بێت،وا بەهیچ جۆرە هەڵگری ئاشتی نییە.
تورکیا بە ڕەزامەندی ڕووسیا، نائومێدانە شەڕی کورد دەکات. لەمەش زیاتر Alexander Lawrentjew نێردراوی تایبەتی پۆتین بۆ سوریا، لە ڕووی کردارییەوە چرای سەوزی هەڵکرد، کاتێ ئەو لە پێشەوە ڕایگەیاند، هێرشەکانی سوپای تورکیا کاریگەرێتییان لەسەر گفتوگۆکانی سۆتچی نابێت. رووسیا لە ناوچەکانی نزیکەشەڕ، بنکەی ڕاکێتی دژەفڕینی هەیەS400 وS300 دامەزراندووە، هیچ ڕاکێتێکی بە ڕووی فڕۆکە جەنگییەکانی تورکیادا نەتەقاند، سەروەختە سنووری سەروەرێتی سووریان بەزاند و هێزە پیادەکانیشی پێش دەسپێکردنی شەڕ کەشایەوە. کاتێ دەسەڵاتداری سوریا بەشار ئەسەد بە ئاشکرا تووڕە بوو، لە هاتنە ناوەوەی سوپای تورکیا و وەک پێشێلکردنی سەروەری سوریا مەحکومی کرد، شتێکی زۆر سەیروسەمەرە نەبوو.

لە لایەک ئەردۆغان بە پێی ئارەزووی خۆی هەرچی بوێت دەیکات،بەئەوەی

شەڕەکەی لە دژی کورد بەڕێو□ بەڕێت. لە لایەکی دیکەوە سەرۆک ی□ک□□ ل□ دوژمنە باوەکوشتەکانی هاوڕێ دیمەشقییەکەی. کاتێ خۆی، کە خۆی بە ڕابەر و سەرکردەی سونییەکان دایە قەڵەم، ئەردۆغان وەک بنێشتەخۆشەی ژێر زمان، بەردەوام دووپاتی دەکردەوە ئەسەد بکوژە.
هێڕشەکانی تورکیا سوود و قازانجی هەم بۆ ڕوسسیا و هەمیش بۆ سوریا هەیە: کورد لاواز دەکات و لەوێشەوە کاریگەڕێتی ئەمەریکا US لە ناوچەکەدا. بێگومان زۆر سەختە پێشوەخت ئیدی بزانرێ چی ڕوودەدات، دەبێت ئەسەد – بەپێی هەر کامە هەڵسەنگاندنێک بێت – لە ڕاستیدا بەدەنگ داواکەی کوردەوە بهاتایە و بکەوێتە ناو شەڕەوە. لە ئاکامدا ئێستا ئەندام و هاوپەیمانانی ناتۆ تورکیا و ئەمەریکا بەرامبەر بەیەک ڕاوەستاون. ئەمەریکا YPG یەپەگە دەنرخێنێ و پشتیوانیشی لێ دەکات، ل□ بەرئەوەی لەشەڕی دژی “داعش”دا ڕۆڵی بەرچاوی هەیە، هەوروها ئەمانە دەبوو ببنە ب□ ب□□□ی پشتی، پ□کها□نانی هێزێکی 30,000 سی هەزار کەسی(هێزی پاراستنی سنوور).

دەسەڵاتداران لە ئەنقەرە و زۆر لە تورکەکان بە پێچەوانەوە دەڵێن: کورد هیچ نین جگە لە تیرۆریست، دەیانەوێ دەوڵەتی خۆیان دابمەزرێنن. ڕاستییەکەی ئەوەیە ئەمەریکا، لەسوریا تا بێت دابڕاو و رێگەلێگیراو دەبێت و واشینتۆن بەدەنگ داخوازی تورکیاوە هاتوو و ڕایگەیاند، کە چەکی نوێ بۆ یەپەگە نانێرێ، ئایا بەڕاستی بەرژەوەندی ئەمەریکا لەسەردەمی Barak Obama دا وا تاکڕەهەند بوو، بە کەمی و لە مەودایەکی تەسک دا کاری سەربازی دەکرد. ئەمەریکا لەژێر لێوەوە ڕایگەیاند،کە چەند حەز بە کۆتایی ڕژێمی بەشار ئەسەد دەکەن. کارە راستەقینەکان ئاڕاستەی داعشن و ئیدارەی Trump ئەم ڕێبازی□ و□رگرت و دریژەی پێدا. لەتەک ئەمەشدا هەروەها هاوپەیمانێتی مەبەستدار لەگەڵ چەکدارە کوردەکان دا هەیە . بەڵام بە هەموو حاڵێک ئێستا ئەمەریکا نەیارەکەی کەمە. وەزیری بەرگری ئەمەریکا James Mattis، لەم دواییانە هۆشیاداری دا، هێڕشەکانی تورکیا سەرنجمان لەسەر گرنگترینەکە لا دەبات: شەڕی دژ بە داعش. بەڵام بەلای ڕەخنەگرتن لە ئەنقەرە دا نەچوو.

لە ئێستا ئەمەریکا هیچ کاریکەرێتییەکی وای لە ناوچەکەدا نییە، لەبەر ئەوە سەرکێشییەکەیان زۆر کەمە. واشینتۆن دەتوانێ بەئارامی لە کۆنفرانسی سۆتچی بڕوانێ.
پیاو دەتوانێ لە ئێستادا بڵێ: بەشار لەم چرکە ساتەدا براوەیە. ڕاپەڕین لە دژی ئەو دەیتوانی بیڕوخێنێ، بە هەموو دڕندییەکەوە و بە پێچەوانەی هەموو یاسایەکی نێودەوڵەتی. بەلانی کەمەوە لە ڕووی

سەربازییەوە وا دیارە شەڕ بە قازانجی رژێم بشکێتەوە. یاخی بووەکان ـــ ئیسلامییەکان بن یاخود ئەوانەی تری ماونەتەوە جەنگاوەرانی میانڕەوـ هیچیان بۆ نەماوەتەوە. دەسەڵاتدار جارێکی تر فاکتەرێکی دەسەڵاتە، ئەمە واتای ئەوەیە لە سۆتچی، لەگەڵ ئەسەد دا قسە دەکرێت نەک دەربارەی ئەو. پێش دوو ساڵ و نیو، تەنانەت خودی خۆی کە ئێستا 52 ساڵە، ئەم کارەی زۆر بە ئەستەم دادەنا. لە پاییزی 2015 دا، هەموو شتەکان وا دیاربوون، کە سەرەکایەتییەکەی ڕاستەوخۆ لەبەردەم تەواوبووندایە. لە هەموو شوێنە هێزەکانی سەر بە ڕژێم لە پاشەکشێدا بوون، هێزە شەڕگێڕەکانی دژە ئەسەد، لە پێشڕەویدا بوون.

هەتا پوتین بە سوود و قازانجی هاوپەیمانەکەی هاتە ناوەوە. لەو دەمەوە سەرانی دیمەشق بۆیان لوا بەشێکی گەورەی وڵات بە هاوکاری بۆمبای بەرمیل، گازی ژەهراوی و گوللە بخاتەوە ژێر دەستی خۆی. بۆیە تا ئێستا رژێم نەیتوانی هەمووی کۆنترۆڵ بکاتەوە. دەبێت ئێستا خۆی بگرێت. پێش گفتوگۆکانی سۆتچی ئەسەد دەیویست لە مەیداندا فاکت بقولقێنێ، ئاشکرای بکات ،کەوا رژێمەکی نیمچە سەقامگیری دوای شەڕ، دژی ویست و ئیرادەیەتی. ئەوانەی ئازاردەکێشن سورییەکانن. کەوا چەند هەفتەیەک دەبێ دەسەڵاتداری زەبروزەنگ ڕێگەی داوە، هەر دەڤەرێک بۆمباران بکرێ، لەو شوێنانەی باقی ڕاپەڕیوەکان پەنایان بۆ بردووە. بەر لە هەموان لە پارێزگای ئیدلیب و ناوچەی رۆژهەڵاتی غوطە لای دیمەشق، شەڕ گەرمە.

لەوێ ملیۆنان خەڵکی بێ پاراستن دەژین. کە توانای هەبێت، هەوڵ دەدات هەڵبێت. زۆریان بۆ جاری یەکەم، دووەم، سێیەم یاخود چوارەم جار ماڵەکەیان لەدەست دەدەن. لە پێوە ئەوانە بە گشتی بتوانن ژیانن قوتار بکەن. هەموو وا گومان دەکەن: ئەمە دوا شەڕە و پێکدادانە. هیچ کەس ناتوانێ لە ئایندەدا چیتر لە بەردەم ڕێگای ئەسەد و دەسەزەکانی ڕاوەستێ. بە ئەم شێوازە لە ئارامی گۆڕستان سوپاسی سوریا بەناو سەرەکی دەوڵەت بەتەنیا مەسکە نییە، زۆر بەتایبەتی ئێران هەر لەسەرەتاوە لە پاڵ ئەسەد وەستا. یەکسەر پاش دەستپێکردنی هەراکە، تاران لە مەیدان دا بوو، بۆ ئەوەی دەسەڵاتەکەی بپارێزێ. چەک، چەکدارە شیعیی وەک حیزبوڵڵا، یەکەی ئێرانی سوپای پاسداران و پارەیەکی زۆر ـ کۆماری ئیسلامی چەند خەرجییەکی کەوتە سەر، هەر لە پێناوی ئەوەی نەهێڵێ ئەسەد بڕووخێت و لە ڕووی سیاسییەوە خۆی تێهەڵکێش بکات. پارەی باج بۆ بەی ملیاردەها ئامادە کرا، ئەوەی گەلی ئێرانی هەژاری بەتایبەتی توڕە

کرد. لە دوا نائارامييەکان دا خەمگينييەکانی خۆيان دەربڕی. لێ ديسانيش ئەو کارەيان لە سوريا بۆ مەلاکان سوودی هەبوو. ئەوان دەتوانن بڕياڕ بدەن چی لەو وڵاتەی شەڕدا ڕوو دەدات و ئاگاداری ئەوە بن کە کاريگەڕێتييان پارێزراوە.

پياوە بەهێزە کۆن و نوێکەی ديمەشق بۆ ئەوان، وەک گەرەنتی وايە. کەوا سوريا وەک بەشێکی گرنگی ناوبراو بە هيلالی شيعە ــ زۆنێکی کاريگەری ئێرانی، کە خۆی بەسەر يەمەن،عێراق و لوبنان دا هەتا دەريای ناوەڕاست کێشاوە. پابەندبوونی دارايی و سەربازی دەبێ بدات. هەروەها بێگومان هێزە ناوچەييەکانی وەک ئيسرائيل و سعودی عەرەبی پێکەوە لەگەڵ ئەمەريکا، دەيانوێ رێبەندی بکەن، ئەوان زيادبوونی هەژموونی ئێران، بە هەڕەشە لەسەر ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست دەزانن. بەر لەهەر شوێنێ يورشەليم بە گومانێکی گەورەوە، چاودێری دەکات، چۆن ئێران لە سوريا جێگير خۆی دادەمەزرێنێ و قايم دەکات.

سەرەک وەزيران Benjamin Netanjahu ، کە ساڵانێکە وەک دژە تاران ناسراوە، نایەوێ بەهيچ جۆرێ ئەوە قبوڵ بکات. لەبەر ئەوە چەندين دەرزەن جار پێگەکانی حيزبوڵڵای لە وڵاتی درواسێ(سوريا.و) بۆمباران کرد. هێزە چەکدارە خاوەن ئەزموونەکانی شيعە، وەک گەورەترين مەترسی سەربازی بۆ دەوڵەتی جولەکە دادەنرێن. هەموو جارێک ناتانياهۆ لای پۆتين بە تکايەکی بە پەلەوە خۆی پێشکەش دەکات. ئەو حەز دەکات ئێران بگێڕێتەوە قاوغەکەی خۆی.

ئەم جياوازييانە بەر لەهەرشتێ بە قازانجی رووسيايە، هەتا لايەنە جياوازەکانی شەڕ يەکتر ببڕن و هەريەکەی بەلايەکدا بڕۆن، پۆتين گەمەکی سووک و ئاسانی هەيە، بۆ ئاڕاستەکردنی هەر شتێک بە دڵخوازی خۆی : تەنيا ئەوەی کەوا ڕوودەدات، ئەوەيە لەسەری رێک کەوتوون. مۆسکۆ ئارەزوومەندە شەڕەکەکەی سوريا لە ڕووی سەربازييەوە بڕياريچارەسەری لەسەر بدرێ. ئايا ئەوە بۆ کرێلمن سەر دەگرێ، ئاشتی بۆ ئەو وڵاتە زوڵم لێکراوە بهێنرێ، ئەوە زياتر جێ پرسيار و گومانە.
بەهەرهاڵ ستراتيژێکی چەسپاو و توانای ژيانی هەبێت،هەتا ئێستا بە دڵنياييەوە نابينرێت.

^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^^

سەرنج،ئەم وتارە لە ڕۆژی يەکەمی کۆنفرانسی سۆتچی دا لە ٢٩/١/٢٠١٨، دا نووسراوە و بڵاوکراوەتەوە. بەلامەوە بابەتێکی بەپێز بوو، لێ دەمودەست دەرفەتی وەرگێڕانيم بۆ ساز نەبوو.بۆيەکا دەبێت

لە یەکەم چرکەساتەکانی پێش گۆنگرەی ناوبراوەوە تەماشای ناو□□کی ئەم بابەتە بکرێ.دوائەوە پێشهات و ئاکامەکانی کۆنگرە بە کوێ گەیشت،ئەوە باسێکی ترە.

سەرچاوە دێر تاگە شپیگل رۆژی ۲۹/۱/۲۰۱۸